

Сергій НІКОЛАЄНКО

**АСОЦІАТИВНІ МЕТОДИ НАВЕДЕННЯ АКТИВНОГО
ГІПНОТИЧНОГО ТРАНСУ ЯК ФАКТОР ВИРІШЕННЯ ВИХОВНИХ
СУГЕСТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАДАЧ**

У статті обґрунтовується теза про те, що асоціативна стратегія формування активного гіпнотичного трансу є оптимальною технологією підвищення навіюваності учнів у процесі вирішення викладачем виховних сугестивно-педагогічних задач. Показано, що для занурення учня в активний гіпнотичний транс в рамках асоціативної стратегії доцільно використовувати такі методи, як розпитування, важільні наведення, розповідання історій.

***Ключові слова:** виховна сугестивно-педагогічна задача, підвищення навіюваності, гіпнотичний транс, асоціативна стратегія формування активного гіпнотичного трансу.*

Постановка проблеми. Сугестивно-педагогічний вплив у шкільному, а також вузівському навчально-виховному процесі може відбуватися у формі постановки й вирішення викладачем дидактичних і виховних сугестивно-педагогічних задач.

Необхідною умовою ефективного вирішення конкретної сугестивно-педагогічної задачі є підвищення навіюваності сугеренда (школяра, студента). Підвищення навіюваності сугеренда може здійснюватися, з одного боку, у стані неспання сугеренда (на основі актуалізації певних ситуативних, інтерактивних, соціально-психологічних, особистісних, психофізіологічних факторів сугестивно-педагогічної ситуації), а з іншого боку - в зміненому стані свідомості (на основі формування у сугеренда гіпнотичного трансу) [1], [2], [6], [7].

При формуванні у сугеренда трансу можуть використовуватися техніки наведення як пасивного (класичного) гіпнотичного трансу, так і активного (ериксонівського) гіпнотичного трансу.

У гіпнопедії, як одному з напрямків сучасної сугестивної педагогіки, для підвищення навіюваності сугеренда (сугерендів) при вирішенні сугестивно-педагогічних задач вже досліджувалися прикладні можливості методів формування пасивного (класичного) гіпнотичного трансю.

Однак прикладні можливості методів формування активного (ериксонівського) гіпнотичного трансю для підвищення сугестивності сугеренда (сугерендів) при вирішенні сугестивно-педагогічних задач поки ще не знайшли належного дослідження, специфікації й застосування в сугестивній педагогіці.

Аналіз актуальних досліджень. У сучасній педагогіці та психології сформовані основи теорії навчання й виховання у світлі головних напрямків сугестопедагогіки: гіпнопедії, релаксопедії, сугестопедії (Л. А. Близниченко, О. В. Киричук, В. Н. Куликов, Г. К. Лозанов, В. Ф. Моргун, С. С. Пальчевский, А. Й. Сиротенко, А. М. Свядош, В. О. Татенко, І. Є. Шварц та ін.).

В психології розроблені основи задачного підходу до педагогічного й сугестивно-педагогічному впливу (Г. О. Балл, Л. Ф. Бурлачук, А. К. Маркова, С. О. Ніколаєнко, В. О. Сластьонін, В. О. Якунин та ін.).

У сучасної сугестології й гіпнології апробовані фундаментальні методи наведення й утилізації як класичного (пасивного) гіпнотичного трансю (В. Г. Євтушенко, М. Н. Гордєєв, К. І. Платонов, М. Япко та ін.), так і еріксонівського (активного) гіпнотичного трансю (Ж. Беккію, Ж. Годен, Т. Джеймс, С. Гіліген, Б. Еріксон, М. Еріксон, Е. Россі, Ш. Россі й ін.).

Таким чином, у педагогіці, психології, сугестології, гіпнології є всі необхідні науково-практичні передумови для виявлення, специфікації й експериментальної перевірки ефективності технік формування в учнів активного гіпнотичного трансю, який є найважливішим фактором підвищення їхньої навіюваності в процесі вирішення викладачем різних видів сугестивно-педагогічних задач.

Мета статті полягає у виявленні оптимальних асоціативних методів наведення в індивідуальних сугерендів активного гіпнотичного трансу, який може застосовуватися для вирішення виховних сугестивно-педагогічних задач в умовах сучасного навчально-виховного процесу школи й вищого навчального закладу (ВНЗ).

Виклад основного матеріалу. В сучасній педагогіці навчально-виховний процес розглядаються як процес вирішення певної послідовності педагогічних задач, у які безпосередньо включені педагог і учень як суб'єкти педагогічної й навчальної діяльності [5].

За В. О. Сластеніним, під педагогічною задачею варто розуміти осмислену педагогічну ситуацію із привнесеною в неї освітньою метою у зв'язку з необхідністю пізнання й перетворення психіки, поведінки, спілкування й діяльності учня. Інакше кажучи, педагогічна задача є результатом усвідомлення педагогом мети освіти й умов її досягнення в конкретній педагогічній ситуації, а також планування професійних дій і прийняття їх до виконання. У теорії педагогічної освіти прийнято розрізняти наступні категорії педагогічних задач: по-перше, стратегічні, тактичні й оперативні задачі; по-друге, дидактичні й виховні задачі [5, с. 104].

Різновидом педагогічних задач є сугестивно-педагогічні задачі. Під сугестивно-педагогічною задачею ми розуміємо осмислену педагогічну ситуацію із привнесеною в неї сугестивно-педагогічною метою. Сугестивно-педагогічні задачі також доцільно розділяти, по-перше, на стратегічні, тактичні й оперативні сугестивно-педагогічні задачі, по-друге, на дидактичні й виховні сугестивно-педагогічні задачі.

Дидактичні сугестивно-педагогічні задачі впливають із цілей навчання, їхня реалізація забезпечує засвоєння учнями знань, умінь, досвіду творчої діяльності, розвиток самоконтролю в діяльності школярів. Виховні сугестивно-педагогічні задачі містять у собі виховні цілі, їхня реалізація приводить до розвитку певних особистісних якостей школярів: світогляду, моральних якостей, рівня естетичного розвитку тощо.

У структурі сугестивно-педагогічного впливу, як процесу вирішення конкретної сугестивно-педагогічної задачі, доцільно розрізняти наступні етапи: 1) орієнтовний етап; 2) виконавський етап; 3) контрольньо-оцінний етап.

Необхідною умовою ефективного вирішення конкретної сугестивно-педагогічної задачі є підвищення навіюваності сугеренда (школяра, студента). Підвищення навіюваності сугеренда безпосередньо реалізується в структурі виконавського етапу сугестивно-педагогічного впливу. Одним з фундаментальних чинників підвищення навіюваності сугеренда є формування у нього стану гіпнотичного трансу. А. Вайценхофер зауважує: «Бути навіюваним означає бути загіпнотизованим» [Цит. по 6, с. 15].

У сучасній сугестології прийнято розрізняти два види гіпнотичного трансу: 1) класичний гіпноз (пасивний гіпнотичний транс); 2) еріксонівський гіпноз (активний гіпнотичний транс) [1], [3], [7].

В основі класичного гіпнозу (пасивного гіпнотичного трансу) перебуває депотенціалізація як свідомості, так і несвідомого психічного. Характеризуючи сутність класичного гіпнозу, М. Еріксон, Е. Россі, Ш. Россі, зокрема, стверджують, що «у типовому трансі правопівкульні функції можуть бути подавлені, так само як і лівопівкульні» [6, с. 306].

В основі еріксонівського гіпнозу (активного гіпнотичного трансу) перебуває з одного боку, депотенціалізація свідомості сугеренда, а з іншого боку - актуалізація його несвідомого психічного. Так, В. С. Ротенберг стверджує, що в активному гіпнотичному трансі «суть гіпнотичної зміни свідомості зводиться до відносного превалювання образного мислення в умовах придушення вербального мислення» [4, с. 225]. При цьому «вимикання лівої півкулі сприяє виявленню складних контекстуальних асоціативних зв'язків між предметами, які у звичайному стані не проявляються» [4, с. 104].

За С. Гілігеном, в еріксонівському гіпнозі розрізняються наступні базові стратегії занурення в активний гіпнотичний транс: 1) асоціативна стратегія; 2) дисоціативна стратегія [2].

В основі асоціативної стратегії формування активного транс у перебуває механізм актуалізації підсвідомих процесів сугеренда. С. Гіліген відзначає, що при реалізації асоціативної стратегії формування транс тимчасово відключається здатність до критичного аналізу й підсилюється поглиненість чуттєвими переживаннями, що сприяє повному зануренню у підсвідомі процеси. Автор підкреслює, що транс набагато легше викликати, якщо виявляти і утилізувати природні переживання сугеренда (наприклад, спогади, ресурсні переживання та інші аспекти внутрішнього досвіду, які потенційно доступні людині) [2, с. 211].

В основі дисоціативної стратегії занурення в активний транс знаходиться механізм депотенціалізації свідомих процесів сугеренда. С. Гіліген відзначає, що реалізація дисоціативної стратегії «порушує в людини свідомі процеси переробки інформації й тим самим сприяє формуванню чуттєвих процесів транс у» [2, с. 271]. Парадоксально, але дотримуючись принципу співробітництва, дисоціативні методи утилізують усе, що б не робив сугеренд із метою протидіяти транс у в якості основи, що дозволить викликати ці транс у процеси.

Специфіка вирішення виховних сугестивно-педагогічних задач у навчально-виховному процесі школи й ВНЗ полягає в тім, що, по-перше, викладачі можуть проводити виховну роботу не тільки в групах, але й з окремими учнями. Це означає, що вони повинні мати у своєму розпорядженні методи формування активного індивідуального транс у. По-друге, в умовах навчально-виховного процесу основна частина часу повинна бути спрямована насамперед на засвоєння змісту тої або іншої програмної навчальної дисципліни. Це означає, що при вирішенні виховних сугестивно-педагогічних задач формування активного індивідуального транс у повинне здійснюватися з високою швидкістю. По-третє, при вирішенні виховних

сугестивно-педагогічних задач наведення трансу повинне бути непомітним й сприйматися як органічна частина навчального-виховного заходу. Це означає, що методи формування активного індивідуального трансу повинні бути неформальними. В еріксонівському гіпнозі цим вимогам повною мірою відповідають методи занурення в активний транс в межах асоціативної стратегії.

Розглянемо оптимальні методи занурення в активний гіпнотичний транс в межах асоціативної стратегії (асоціативні методи), які доцільно використовувати по відношенню до індивідуальних суб'єктів при вирішенні виховних сугестивно-педагогічних задач.

Розпитування як асоціативний метод занурення в активний гіпнотичний транс. Для активізації процесів пошуку й одержання доступу до переживань, актуалізація яких пов'язана із формуванням активного трансу, по відношенню до індивідуальних сугерендів можуть бути використані в зазначеній нижче послідовності наступні різновиди питань.

По-перше, це питання, що спонукають до дій, які насправді є прихованими командами («Чи можете ви покласти руки на коліна й поставити ноги всією ступнею на підлогу?»; «Чи не сядете ви зручніше?»; «Не могли б ви пересісти до мене ближче?» та ін.). Як можна помітити, цей тип питань, з одного боку, перевіряє ступінь актуальної готовності сугеренда до співробітництва, а з іншого - підвищує ступінь його навіюваності.

По-друге, це питання, що зосереджують увагу, які являють собою ідеальну форму впливу на початку природного наведення трансу, тому що вони сприяють плавному переходу від невимушеної бесіди до зазначеного наведення. Сугестор може почати, наприклад, зі звичайних, прийнятих у суспільстві питань («Як погода?»; «Що нового у навчанні?»; «Як ви плануєте провести свої канікули?» та ін.). Це питання, які спрямовують свідомість сугеренда на зовнішні об'єкти у «дальньому колі» уваги.

По-третє, це питання, які стосуються нейтральних зовнішніх стимулів у безпосередній ситуації наведення трансу («Як вам подобаються цей

годинник?»; «Цікаво, а який колір кнопок у вашого мобільного телефону?»; «Вам зручно в цьому кріслі?» та ін.). Це питання, які спрямовують свідомість сугеренда на зовнішні об'єкти у «ближньому колі» уваги.

По-четверте, це питання, які спрямовані на актуалізацію кінестетичних відчуттів. Дані питання вже безпосередньо починають формувати початковий трансовий стан сугеренда («Як ви себе відчуваєте, коли дійсно розслабляєтеся?»; «Чи можете ви пригадати такий момент, коли почували себе розслабленим і в цілковитій безпеці?»; «Чи можете ви пригадати, що відчуваєте, коли приймаєте приємний теплий душ або ванну після стомлюючого дня?» та ін.). Ці кінестетично-орієнтовані питання викликають трансові реакції за рахунок того, що спрямовують свідомість сугеренда на внутрішні об'єкти в «ближньому колі» уваги.

По-п'яте, це питання, які відкривають доступ до пам'яті. Насамперед, такі питання повинні торкатись переживань, які пов'язані з таким природним феноменом трансу, як вікова регресія («У вас в дитинстві було яке-небудь прізвисько?»; «Де ви росли?»; «Скільки кімнат було у вашім будинку?»; «Чи можете ви пригадати, як звучав голос вашої матері, коли вона співала вам дитячі пісні?» та ін.).

Далі, особливий тип питань, які можуть відкривати доступ до пам'яті, пов'язаний з актуалізацією попереднього досвіду трансу, якщо він був колись у сугеренда («Коли ви випробовували найглибший у своєму житті транс?»; «Як ви довідаєтеся, коли починаєте поринати в транс?»; «Чи можете ви пригадати останній раз, коли ви занурювалися в транс?»).

Існують різні способи для того, щоб вдало скористатися реакцією на питання, які відкривають доступ до попереднього досвіду трансу. Один з особливо ефективних прийомів полягає в тому, щоб докладно розпитувати суб'єктів, що вони відчували під час попереднього трансу, а потім повторювати кожне їхнє висловлення. Така техніка дозволяє домогтися повного занурення в транс. Питання, які відкривають доступ до пам'яті,

направляють свідомість сугеренда на внутрішні об'єкти в «дальньому колі» уваги.

По-шосте, двоїсті питання є зручним способом підстроювання до протилежних частин психіки сугеренда: з одного боку, до тої частини, що занурюється в транс, а з іншого боку - до тієї частини, що продовжує контролювати зовнішню ситуацію («И ви дійсно хотіли б поринути в транс, чи ні?»); «И ви, імовірно, не можете почувати себе дійсно комфортно, або можете?»; «И дійсно, напевно дуже приємно розслабитися, чи ні?» та ін.).

По-сьоме, для того, щоб суггеренд більш глибоко занурився в транс, сугестору рекомендується використовувати риторичні питання, тому що такі питання виконують подвійну функцію: з одного боку, вони концентрують на собі свідомі процеси, а з іншого - активізують процеси несвідомого пошуку. Вони особливо корисні на тих етапах наведення, де планується поглиблення трансу, коли суггеренд повинен не розмовляти, а мовчати.

Як тільки суггеренд явно поринає в активний транс (а гарними ознаками цього служать розфокусування й розширення зіниць, відсутність стрибкоподібних рухів очей, гальмування рухової активності, затримка вербальних відповідей), необхідно переходити до прийомів, які дозволяють суггеренду перестати реагувати вербально й повністю зануритися в транс (наприклад, до опису природних станів трансу в типових ситуаціях, загальним висловленням або розповіданню історій).

Таким чином, зазначені вище різновиди й послідовність питань можуть бути використані для різних цілей, у тому числі для зосередження уваги, встановлення рапорту, подачі команд, підстроювання одночасно до свідомих і несвідомих процесів, викликання спогадів (особливо тих, що пов'язані з трансом) і, зрештою, викликати у суггеренда досить глибоке занурення в активний гіпнотичний транс.

Важільне наведення як асоціативний метод занурення в активний гіпнотичний транс. При наведенні гіпнотичного трансу можуть виникати такі гіпнотичні феномени, як каталепсія, левітація, амнезія, гіпермнезія,

перекручування сприйняття часу, анестезія й аналгезія, гіперестезія, позитивні й негативні галюцинації, вікова регресія й прогресія, керування мимовільними процесами. А. Бакіров підкреслює, що «будь-яка людина увійде в транс, як тільки ви зумієте домогтися від неї хоч якогось із гіпнотичних феноменів. Завдяки цьому ефекту й з'явилася група наведень через провокацію повсякденних проявів гіпнозу, названих важільними наведеннями» [1, с. 210].

Розглянемо деякі техніки актуалізації в учнів і студентів гіпнотичного феномена вікової регресії, що є одним із найважливіших різновидів «важільного наведення».

1. Техніка використання непрямих навіювань дозволяє втягнути сугеренда в спогади без формальної фрази сугестора: «А тепер можете повернутися в минуле». Дана техніка включає питання, які пов'язані з особистим досвідом сугеренда, який стосується минулого. При цьому питання направляють сугеренда на його особисту історію й обговорення інформації особистісного або навчального змісту («Чи можете ви згадати, як ви почували себе два роки тому при святкуванні Нового року?»; «Чи можете ви згадати свій перший навчальний успіх?» та ін.). Подальші вмілі питання занурять учня в спогади конкретного епізоду настільки, що змусять пережити той епізод заново в асоційованому стані.

Для того, щоб полегшити для учня вікову регресію, сугестор може описувати аналогічні переживання в себе або інших людей. Коли описується досвід сторонніх осіб, сугеренд зовсім природно проявляє схильність до проєкції себе на представлену ситуацію, уявляючи собі як би він чув або повівся в такій ситуації. Наприклад, розмова про відчуття інших людей у дитинстві, дозволяє учню ідентифікувати себе з ними на основі власних відчуттів того періоду. Тому вікова регресія настає побічно за допомогою ідентифікації й проєкції, а сугеренд повертається в часи назад, щоб заново пережити аналогічні події.

2. Техніка афективного або соматичного мосту дозволяє об'єднати почуття або кінестетичні переживання сугеренда, які він переживає в даний період часу, з одним з перших переживань аналогічного типу в минулому («Усвідомлюючи відчуття недостатнього контролю, яке ви описали мені зараз, ви можете повернутися в часі в минуле й згадати ситуацію, коли ви відчували щось подібне вперше»).

3. Техніка об'єднання прогресії й регресії віку припускає, що сугеренда спочатку ведуть у майбутнє, з перспективи якого він може згадати події власного минулого («За допомогою уяви переміститеся в майбутнє, а потім з позиції майбутнього подивіться назад, у минуле»). Орієнтуючи даного сугеренда спочатку в майбутнє, сугестор ще більше збільшує емоційну дистанцію до ранніх подій, що полегшує повернення до них та їхнє подальше педагогічне використання в сьогоденні [7].

С. Гіліген формулює прекрасну стратегію, що дозволяє викликати будь-які гіпнотичні феномени в якості різноманітних «важелів» для наведення активного трансу. Для цього сугестору рекомендується: 1) підкреслити цінність і розумність несвідомого в цілому; 2) визначити загальний вид феномена, що буде актуалізуватися (наприклад, вікову регресію, амнезію, каталепсію, позитивну галюцинацію тощо); 3) навести приклади прояву цього загального феномена в природних умовах; 4) перейти до можливих конкретних гіпнотичних проявів визначеного феномена у даного сугеренда, охоплюючи всі його варіанти; 5) дати установку, що несвідоме сугеренда обере такий конкретний прояв феномена, що буде для нього найбільш підходящим; 6) яка би реакція у сугеренда не виникла, її необхідно прийняти й використовувати як основу для подальшого занурення в транс [2, с. 227].

Розповідання історій як асоціативний метод занурення в активний гіпнотичний транс. Одним з основних методів формування активного трансу є розповідання історій. Історії являють собою метафори, оскільки сам сугеренд у таких історіях не фігурує, але деякі найважливіші аспекти історії

(наприклад, персонажі, події, теми, цілі) можуть мати відношення до виховної проблеми й внутрішнього досвіду даного учня. Те, що даний сугеренд не фігурує в таких історіях безпосередньо, не дає його свідомості можливості чинити їм опір, але те, що вони мають до нього відношення, сприяє автоматичній активації аналогічних переживань. При вирішенні виховних сугестивно-педагогічних задач можна розповідати цікаві випадки з педагогічної практики, притчі, казки, переказувати цікаві фільми або книги, біографії видатних людей і ін.

Історії гарні тим, що в них є сюжет. Герої переживають зльоти й падіння, борються й перемагають, падають і піднімаються, шукають можливості, обходять перешкоди - вони живуть. І разом з ними все це роблять слухачі. Це не просто прекрасний спосіб фіксації уваги - це перехід в іншу (трансову) реальність. Поки сугеренд слухає метафоричну історію, він не «тут», він - «там», у створеному оповідачем світі. Слухач не помічає, як біжить час, він забуває про свої справи, реальний світ на час перестає існувати для нього. Він - в активному трансі. В той же час герої цих історій не мовчать, вони спілкуються з іншими, вони міркують уголос, вони роблять висновки. І кожна з їхніх реплік - абсолютно логічна в контексті історії - може навіяти слухачам те, що потрібно оповідачеві.

Тим часом далеко не кожна історія здатна захопити увагу слухачів. У гіпнотичної розповіді є свої специфічні прийоми: 1) «давним-давно», «далеко-далеко»; 2) «бачу, чую, відчуваю»; 3) «невизначеність»; 4) «метафори занурення в транс».

Прийоми «давним-давно», «далеко-далеко». Завдання історії - вивести свідомість слухача із сьогодення. І чим далі дія історії від ситуації «тут і зараз», тим краще. Це пов'язане з тим, що людям властиво приміряти на себе безадресні повідомлення. При цьому чим менше слова сугестора стосуються співрозмовника, тим простіше йому відпустити свій свідомий контроль і глибше поринути в активний транс.

Прийом «бачу, чую, відчуваю». У своєму нормальному стані людина відображає реальність за допомогою органів почуттів. Прямий обов'язок оповідача - перенаправляти зір, слух, дотик, нюх на внутрішню реальність. Щоб слухач почував вітер, що дме в розповіді, а не стілець під собою. Щоб він бачив намальовані словами оповідача хмари, а не його жестикуляцію. Щоб чув спів птахів і не слухав, що саме йому в цей момент навіюється. А відчуття смаку й запаху, викликані розповіддю, нам тільки допоможуть. Тому у співрозмовника не повинне залишитися ні найменшого шансу втриматися в зовнішній реальності.

Мову роблять «живою» наступні прийоми: 1) вказівка на реальні об'єкти, які можна згадати або представити (люди, речі, тварини, рослини, місця); 2) вказівка на процеси і їхні спостережувані ознаки (вітер, хвилі, тепло, поле, шум); 3) використання сенсорних характеристик (близько, праворуч, над, високо, важко, голосно, великий, яскравий); 4) метафори, порівняння, алегорії («камінь на серце», «хмурий, як хмари», «грайливий промінь сонця»). Щоб надійно втримувати увагу слухача, образи повинні перемінятися досить часто.

Прийом «невизначеність». У розповіданні історій невизначені слова відіграють значну роль, дозволяючи активізувати, де необхідно, власні образи слухача. Вони занурять його в транс надійніше, ніж нав'язані ззовні образи сугестора. Більше того, невизначеність дає можливість зберегти темп оповідання, не зав'язуючи в купі непотрібних деталей. Таким чином, використання невизначених слів робить слухача мимовільним співавтором історії.

Прийом «метафори занурення». У принципі будь-який внутрішній образ веде людину від реальності й занурює його в легкий транс. Але є образи, які прямо й недвозначно дають несвідомому співрозмовника команду на поглиблення стану трансу, наприклад: 1) піша прогулянка по дорозі або стежці; 2) рух по коридорах або печерах; 3) вхід куди-небудь з відкриванням і закриванням дверей; 4) засипання персонажа історії або занурення його в

сновидіння; 5) занурення куди-небудь; 6) спуск або підйом по сходам і на ліфті. Якщо в розповіді це є, поглиблення активного трансу гарантовано.

Висновки. Таким чином, основною одиницею педагогічного процесу є педагогічна задача. Різновидом педагогічної задачі є сугестивно-педагогічна задача. У процесі вирішення конкретної сугестивно-педагогічної задачі розрізняються наступні етапи: орієнтовний етап, виконавський етап і контрольно-оцінний етап. Підвищення сугестивності учня-сугеренда (учнів-сугерендів), що реалізується на виконавському етапі рішення сугестивно-педагогічної задачі, може здійснюватися як у стані бадьорості, так і в стані гіпнотичного трансу. У сугестології прийнято розрізняти два види гіпнотичного трансу: класичний гіпноз (пасивний гіпнотичний транс) і еріксонівський гіпноз (активний гіпнотичний транс). В еріксонівському гіпнозі розроблені такі базові стратегії занурення в активний транс, як асоціативна стратегія й дисоціативна стратегія.

Асоціативна стратегія занурення в активний транс є найбільш оптимальною технологією для підвищення сугестивності учнів при вирішенні виховних сугестивно-педагогічних задач в умовах навчально-виховного процесу школи й ВНЗ. У рамках асоціативної стратегії для занурення сугеренда в активний гіпнотичний транс доцільно використовувати такі методи, як розпити, важільні наведення, розповідання історій.

Перспективу подальших досліджень ми бачимо у виявленні й специфікації методик формування активного гіпнотичного трансу при груповій виховній роботі зі школярами й студентами.

Література

1. Бакиров, А. НЛП-технологии : Разговорный гипноз [Текст] / А. Бакиров. – М. : Эксмо, 2011. – 416 с.
2. Гиллиген, С. Терапевтические транссы : руководство по эриксоновской гипнотерапии [Текст] / С. Гиллиген. - М : Независимая фирма «Класс», 1999. - 416 с.

3. Гордеев, М. Н. Классический и эриксоновский гипноз [Текст] : практическое руководство / М. Н. Гордеев. – М. : Изд-во института психотерапии, 2001. – 240 с.

4. Ротенберг, В. С. Сновидения, гипноз и деятельность мозга [Текст] / В. С. Ротенберг. - М. : ООО «Центр гуманитарной литературы «РОН», В. Секачев, 2001. – 256 с.

5. Слостенин, В. А. Целостный педагогический процесс как объект профессиональной деятельности учителя [Текст] / В. А. Слостенин, А. И. Мищенко. - М. : Прометей, 1997. - 201 с.

6. Эриксон, М. Гипнотические реальности : Наведение клинического гипноза и формы косвенного внушения [Текст] / М. Эриксон, Э. Росси, Ш. Росси ; пер. с англ. М. А. Якушиной. – М. : Независимая фирма «Класс», 1999. – 352 с.

7. Япко, М. Д. Введение в гипноз [Текст] : практическое руководство / М. Д. Япко. – М. : Центр психологической культуры, 2002. – 191 с.

Summaru

Serhei Nikolaienko. Associative methods of hypnotic trance induced activity as a factor in educational decision-suggestive pedagogical problems

The article substantiates the thesis that the associative strategy of forming active trance is the most optimal technology increase suggestibility of students in the process of solving the teacher suggestive educational and pedagogical challenges. It is shown that for dipping uchaschegogsy active in a hypnotic trance within associative strategies appropriate to use techniques such as questioning, lever guidance storytelling.

Keywords: *suggestive educational and pedagogical task, increased suggestibility, hypnotic trance, associative strategy of forming active hypnotic trance*